

CLXXXIII. De XI.^a:

Horis peractis undecim.

CLXXXIV. De XII.^a:

Quotquot diem determinant.

CLXXXV. Ad vesperum:

Rerum Deus, tenax vigor.

*Explicit liber ymnorum*¹.

III.

Los himnos, á que en el capítulo X y en las presentes *Ilustraciones* nos hemos principalmente referido, son los generales. Dignos, tanto bajo el aspecto de las creencias y las costumbres como bajo el de las formas literarias y artísticas de ser conocidos, parecenos oportuno el trasladarlos íntegros á este sitio.

I.

IN CARNES-TOLLENDAS².

Alleluia!... piis edite laudibus,
Cives et etherei; psallite unanimiter

¹ No juzgamos desacertado el advertir que el ya citado don Juan Tamayo y Salazar insertó en su *Martyrologium Hispanicum* algunos de estos himnos, en particular de los que determinan especial devoción, colocándolos en los días correspondientes á las fiestas celebradas por la Iglesia. No atribuyéndoles valor alguno literario, ni concediéndoles otra importancia que la litúrgica, nos ha parecido ocioso el señalar el lugar que en el expresado martirologio dá á cada uno; pero no es insignificante añadir que se observa generalmente poca exactitud y pureza en los traslados, lo cual rebaja grandemente el interés literario que podrian tener, á no existir ya el *Himnario* que examinamos. La crítica de Tamayo y Salazar no era tan escrupulosa que no admitiese, como auténticos, muchos himnos apócrifos.

² Este, como casi todos los himnos escritos en versos largos, se hallan en el código toledano partidos á placer del copista: de la misma suerte lo co-

Alleluia perenne!

Hinc vos, perpetui luminis accolae,
Ad summum resonate ymniferis choris

Alleluia perenne.

Vos urbs eximia suscipiet Dei,
Quae laetis resonans cantibus, excitat

Alleluia perenne.

Felici reddito gaudia sumite,
Reddentes Domino glorificum melos,

Alleluia perenne.

Almum sidereae iam Patriae decus,
Victores, capite, quo canere possitis

Alleluia perenne.

Illic Regis honor vocibus inclytis
Iocundum revocat carmine perpetim

Alleluia perenne.

Hoc fessis requies, hoc cibus, hoc potus
Oblectans reduces, haustibus affluens

Alleluia perenne.

Nos te suavisonis, conditor affatim
Rerum, carminibus, laudeque pangimus

Alleluia perenne.

Te, Christe, celebrat gloria vocibus
Nostris, Omnipotens, ac tibi dicimus:

Alleluia perenne!!...

II.

IN SACRATIONE BASELICAE.

Ecce te, Christe, tibi cara semper
Te Redemptorem omnium potentem
Supplici poscit pietate Patrem
Turba precantum.

5 Hic sacra, ut sedis tua sempiterna
Perpetim constet, maneatque nostris
Proxima culpis veniam peractis
Corpore corde.

Porta hic coeli pateat sedentibus,
10 Clausa damnatis, reserata iustis:

pió Burriel; pero nosotros lo restablecemos conforme al *Breviario Gótico* de Lorenzana (pág. 137).

- Veritas, vita, via, lux, et ignis
Influe mitibus.
Hic homo verus Deus, et Magister
Petra, et Pastor, ovis, et sacerdos
15 Panis, et vitis, sator, et creator,
Respice Plebem.
Hic manet rupis latices beatos,
Abluet noxas, vitis peremptis,
Innovet mentes maculas remotis
20 Fonte perennis.
Hic caput membra propria reviset,
Lectio pascat populos aperta,
Sponsus ut traddat animis amicis
Oscula sancta.
25 Flagret hic virtus, species decora,
Sumat hic dogma, doceatque corda,
Inriget summa dubiam patentes
Pectora vita.
Lapsus, et moestus, pariterque lugens
30 Fessus, et languens simul omnis errans
Quippiam quisquis humilis precatur
Omnia praestat.

III.

IN ANIVERSARIO SACRATIONIS BASELICAE.

- Christe, cunctorum dominator alme,
Patris aeterni genitus ab ore,
Supplicum vota pariter et ymnum
Cerne benignus.
5 Cerne, quod puro, Deus, in honore,
Plebs tua supplex resonet in aula
Annua, cuius reveunt colendum
Tempore festum.
Haec domus rite tibi dedicata
10 Noscitur, in qua populos sacratum
Corpus adsumit, bibit, et beati
Sanguinis haustum.
Hii sacrosancti latices veternas
Diluunt culpas, perimuntque noxas
15 Crismate vero, genus ut creetur
Christicolarum.
Hic salus aegris, medicina fessis,

- Lumen orbatis, veniamque nostris
Fertur offensis; timor atque moeror
20 Pellitur omnis.
Daemonis saeva perit hic rapina,
Pervicax monstrum pavet, et retenta
Corpora linqvens, fugit hic remotus
Ocius umbras.
25 Hic locus nempe vocitatur aula
Regis immensi, niveaque Coeli
Portaque vitae, Patriam petentes
Accipit omnes.
Turbo quam nullus quatit, aut vagantes
30 Diruunt venti, penetrantque nimbi,
Non tetrus ledit, piceus tenebris
Tartarus horrens.
Quaesumus ergo, Deus, ut sereno
Annua vultu, famulos gubernans,
35 Qui tui summo celebrant amore
Gaudia templi;
Nulla nos vitae cruciet molestia:
Sint dies laeti, placidaeque noctes;
Nullus ex nobis, pereunte mundo,
40 Sentiat ignes.
Hic dies, in quo tibi consecratam
Conspicis aram, tribuat perennem
Gaudium nobis, vigeatque longo
Tempore usu.
45 Gloriam Summo resonet Parenti;
Gloria Christo, pariterque Sancto
Spiritu dulci modulemur ymno
Omni per aevo.

IV.

IN RESTAURATIONE BASELICAE.

- Oh Beata Iherusalem,
Praedicanda civitas,
Quae tuis laeta triumphis
In supernis civibus
5 Innovata Regis amplo
Claritatis stigmatem;
Fulgidum gestans honorem,
Plena Mater filiis,

- Pacis almae gloriosis
 10 Laetabunda finibus,
 Rite restaurata claro
 Sanctitatis lampade:
 Hic tui templi refulget
 Sanctior memoria
 15 Iure restorationis
 Lucido fundamine,
 Quum decoris pollet acto
 Dignitatis sidere.
 Te precamur hic adesse,
 20 Conditor sanctissime,
 Hicque promptus consecrandis
 Sedibus inlabere,
 Atque consecrator ipse
 Hic adesto iugiter.
 25 Iam templum tui honoris
 Effice nos servulos;
 Non caro, non corda nostra
 Militent discrimini,
 Sed tuo sacro dicati
 30 Serviamus nomini.
 Hic tui altaris aram,
 Quam decoris gloriam
 Rite rursus praeparatam,
 Rex Superne, visita:
 35 Hic tua virtus redundet,
 Hic honor refulgeat.
 Regis hoc altare Summi
 Sit coruscum lumine;
 Sit honore mancipatum,
 40 Sit repletum munere,
 Sit beatum, sit serenum,
 Sit placens Regi Deo.
 Hic tibi nostrorum alma
 Cordium altaria
 45 Consecra, Superne Iudex,
 Innovans nos gratia,
 Sedibus inlapse donans
 De supernis munera.
 Ut tibi per omne saeculum,
 50 Trinitas sanctissima,
 Sit honor immensa virtus
 Et perennis gloria,

Qui Deus in Trinitate
 Permanes in saecula.

V.

IN ORDINATIONE EPISCOPI.

- Verus Redemptor, Christe, lumen luminis,
 Imago Patris, splendor invisibilis,
 De Patre natus, antecedens tempora,
 Ex Matre vero prodiens in tempore,
 5 Promissionis foedus implens debitae:
 Tu es Sacerdos, tu sacerdotes creas,
 Tu Principatum sortis huius floridae
 Aaron dedisti, Consecrator inclyte,
 Per fusionem sacri sancti unguinis,
 10 Et veste sancta vultum eius predicans.
 Sublimen cuius in caput praemittitur
 Nitens olivum, mitra auri lamina,
 Stola decoris vestimento poderis
 Ambitur idem, quem sacratum nuntiat
 15 Impressa vesti et colorum dignitas.
 Cuius hyacinthus torta visus purpura,
 Cuius dicati praeferentes gloriam
 Vestis sacrata ora tintinabulis
 Erat corusca rite dependentibus,
 20 Ut, templum intrans, audiretur Pontifex.
 Distincta gemmis pulchritudo temporis
 Affigebatur sub figuris optimis;
 Smaragdus illic, sardius topatius,
 Onycinus carbunclus, et ligurius
 25 Saphirus, iaspis, et nitens crisolitus.
 Beryllus inde, seu acates fulgidi
 Cum amethysto ordinis sui loco
 Distinctionis iuris illic positi,
 Dabant futurae gratiae signaculum,
 30 Quod haec figurae nuntiarent te Deum.
 Cuius dicatae sacramentum gratiae,
 Temptum per umbras transiendo saeculi,
 Pervenit ad te, liberator optime,
 Ut quem figurae precinebant mysticae
 35 Completa in te veritas ostenderet.
 Hinc finis ipse legis ad iustitiam
 Mundi reatum proximans detergere,

- Oblatus ipse tu oblato consecrans
 In Patri aram conlocatam victimam,
 40 Hoc sacramento suscitans Ecclesiam.
 Caput cui factus, et ducator praeuius,
 Duces in illam praesulesque conlocans,
 Quorum regatur instruenda legibus,
 Ut erudita gratia Pontificum
 45 Vitare possit damna saeva mortium.
 Hinc te corona, Christe, fratrum postulat;
 Successionis clara huius gratia
 Descendat in his, quos futuros praeligis
 Uni columbae praeferentis Principes,
 50 Apostotalus gloriam his conferens.

VI.

ID. AD MATUTINUM.

- Adest diei, Christe, consecratio
 Honoris illi suscitati Antistitem,
 Nostri recursu innovate temporis,
 Quo hunc vel omnes personare convenit
 5 Ecclesiarum deputatos Principes.
 Sint sacrosancto consecrati unguine,
 Sint sanctitatis praenitentes lampades,
 Compunctionis compluantur munere,
 Confessionis innoventur cantico,
 10 Omni repulso criminum contagio.
 Sint carne puri, sint et ore fulgidi,
 Sint hospitales, sint amantes invicem;
 Signis coruscent sanitatum compotes,
 Virtute pellant spiritus daemonia,
 15 Et veritatis conualescunt gratia.
 Retorta visus castitatis fulgidae,
 Et unitatis punice concordia
 Indesinenter corda horum repleant,
 Quae dum patenter mentibus insederint
 20 Adstare possent Christi ad aram liberi.
 Sit his potestas, et ligare et solvere,
 Episcopalis probra privilegio
 Curare morbos corporum, vel mentibus
 Compassionis ferre testimonium,
 25 Portare motum litis ortae scandalum.
 Ut de peractis sanctitatis cursibus

- Vitae coronam, qua parasti omnibus,
 Te, Christe, vero corde diligentibus
 Hic consequantur, post triumphos saeculi,
 30 Regno perenni consecrandi perpetim.
 Sit Trinitati sempiterna gloria
 Honorque summus, et potestas incluta,
 Quae Trinitas Pater, Patrisque Filius
 Cum Spiritu unus Deus substantia,
 35 Per cuncta regnat saeculorum saecula.

VII.

IN ORDINATIONE REGIS.

- Inclute Rex, magne Regum,
 Consecrator Principum,
 Veritas signa Patris,
 Christe, vero chrismate,
 5 Quo favente, Regna durant
 Atque Reges imperant:
 Provehe regnum fidelis
 Principis ad gloriam:
 Unguine sacro nitescat,
 10 Sanctitate floreat,
 Fulgeat vitae corona,
 Polleat clementia.
 Gaudeat cum plebe totus,
 Tota Plebs cum Principe;
 15 Sit dies natalis huius
 Feriata gaudio;
 Sit piis omnino votis
 Plena exultatio.
 Ut pie tenendo regnum
 20 Cum beatis moribus,
 In quibus nunc principatur,
 Sic modestus imperet,
 Quo simul cum his fruatur
 Sempiterno munere.

VIII.

IN NATALITIO REGIS.

Anni peracto circulo,

Ades, dies celebrior;
 Natale nobis Principis
 Nova recursum temporis.
 5 Quo Matris alvo proditus,
 Diem petivit saeculi,
 Lucisque huius pro die
 Intravit, ortum nesciens.
 Hunc tu, Creator optime,
 10 Cunabulis infantiae
 Vectum per horas temporum,
 Perfectum aptas in virum.
 Quem disciplinis erudis,
 Gratis peragens sensibus,
 15 Maturitate temporis,
 Honore ditas regio.
 Ob hoc, Deus, te poscimus
 Ut huius adsis quaestibus;
 Fave rogantem munere,
 20 Poscentis audiens precem.

IX.

DE PROFECTIONE EXERCITUS, QUI USQUE IN REVERSIONE
DICENDUS EST DIEBUS LAETANIARUM.

O verum regimen, Christe, fidelium,
 Qui vita, via es, ac pia veritas,
 Lustrans conspicuo lumine credulos,
 Obscurans quoque perfidos.
 5 Tu es unigena alma redemptio;
 Tu verus genitor, nosque clientuli
 Tanti lacrymis pectora tundimus;
 Intende pie supplices.
 Rectores humiles quaesumus Patriae,
 10 Cum cunctis sibimet plebibus creditis
 Directo itinere, inclyte, ducito,
 Dans pacis bona omnibus.
 Moysi qui famulo ad precem intuens,
 Ponti purpurea equora dividens,
 15 Traducis cuneos ysraeliticos,
 Siccato maris alveo;
 Et qui ad nicilum Principis illius
 Pharaonis opus calle potissimo
 Calcando, rediens impium ilico

20 Mersis limpha superfluens.
 Eius quique pius quaestibus annuens,
 Frendens praevalide mox truculentior
 Divinis Amalec plectitur ictibus,
 Consumptis suis omnibus.
 25 Dux esto placidus his tuis servulis
 Virtus angelica illis adhaereat;
 Custos invigilet his tua gloria,
 Qui es summa benignitas.
 Ut tamquam vituli Plebs tua commeans
 30 Ex grege fidei ausibus liberis,
 Gentes barbaricas cornibus ventilet,
 Ac planta terat impios.
 Hostiles acies telaque bellica,
 Quae frustra minitatur satellitum
 35 In necem populi tendere acrius,
 Everte, Deus, funditus.
 Cuius presidio inclytus belliger
 David opilio mente tyrannidem,
 Goliath subigens saxeo impetu
 40 Laetus munere redditur.
 Post hunc qui etiam tempore postero
 Iudam munificum efficit praelio,
 Clemens salvivica castra fidelium
 Depellens cito tedium.
 45 Nostrorum gemitus aspice Principum,
 Vulgi funerea murmura contuens;
 Ex iusto iugulo deseca emulos
 Tu, Regum Pater omnium.
 Non nostris noceat pugio finibus,
 50 Sed firmes animo Principis inclyti
 In cunctis vigeat robore gratiae;
 Facti undique compotes.
 Defende populum vindice dextera,
 Quem sacro pretio sanguinis emptus est:
 55 Hac vero lavacri gurgite abluens,
 Tot sacras tibi milites.
 Victricem tribue, Christe, de hostibus
 Palmam Christicolis coelitus Regibus,
 Ex totis viribus te redamantibus
 60 Tota vita, et actibus.
 Nunc coepta peragant gressibus prosperis;
 Cum pace reddeant sedibus propriis,
 Pactumque recinant ymnum in aetheris

Huiusce tibi vocibus.

- 63 Sit Trino Domino gloria Unico,
Regnum perpetuum aucta perennitas,
Qui semper famulis compta corona es,
Regnans saeculis omnibus.

X.

PRO VARIA CLADE.

- Rex, aeterne Deus, fons pietatis,
Spes tranquilla, salus vera medella,
Deffesis requies, pascua vitae,
Lux indeficiens, parcae redundans.
- 5 Ad te moestificati murmura dantes,
Adclines famuli adsumus omnes,
Nollensque misseros morte punire,
Conversos potius vivere magis.
Tu es confugium illud opacum,
- 10 Ad quod dum titubans conscia culpae
Mens tandem properat, percipit idem
Pro flagris veniam atque salutem.
Nos unde nimium territi actum,
Quos cladis valide plectitur ictu,
- 15 Ad te confugimus, alme Redemptor,
Ut culpam pietas mox sequatur.
Mortem, quam minitans voce Propheta
Olim vaticinat sic Ieremias,
Videmus propriis percite nostras
- 20 Nunc intrare domos atque fenestras.
Davidque gravius tempore fluxit
Urbem depopulans impia clades,
Nostris pro meritis finibus instans
Iam quoque gladio vindice truncat.
- 25 Morbi, ecce, lues longius crassans,
Ad nos proclivior poene vicinat,
At nunc pro vitiis proxima nostris
Consistit, perimens agmina Plebis.
Quasdam mortificans durius partes,
- 30 Mittit funereos fibrium ignes,
Ex quibus putriflua reddita membra,
Non flat spiritus, nec pulmo anhelat.
Virtus nulla viget carnis humanae,
Subsistit facilis fessa dolore

- 35 Hac laudis facie cuncta tabescunt,
Ut cera solito igne fugatur.
Infantes, iuvenes sexus utriusque,
Aetas ipsa senum cignea iamque,
Lactantes etiam ubera Matrum
- 40 Prostratur pariter vulnere diro.
Repletae nimium civibus Urbes,
Castella populis, villulae omnes
Effectae vacuae sunt ¹, solitudo
Cultore manet arida tellus.
- 45 Hanc peccata plagam nostra merentur;
Hoc nostrum facinus parturit ulcus;
Haec funesta quoque mempe lamenta
Admissa tribuunt nostra luenda.
Hac proinde pium cernui omnes
- 50 Sanctum, Christe, tuum quaessumus vultum,
Qui semper bonus es atque benignus
Contritos releva corde piatos.

XI.

AD SEXTA.

- Iram, quam merito sternimur, Auctor,
Iam suspende cito iure paterno,
Mucronemque plagae valde frementem,
A nostris propitius partibus pelle.
- 3 Dele iam maculas mente patratas;

¹ Tanto en el código Dd, 75, como en el *Breviario* de Lorenzana se leen estos versos del siguiente modo:

Replet te nimium civibus urbes
Castella populis, villulae omnes
Effectae vacuae sunt, etc.

Pero esta lección no puede admitirse, porque no hace sentido, ni prosigue la pintura triste y terrible que se viene haciendo en las estrofas anteriores. La oscuridad ha sido causa sin duda de que algún lector haya escrito en el código Dd, 75, al margen de la voz *Castella* la palabra *Hispania*, creyendo tal vez que fuese más notable el error. Adoptando la lección que aquí ponemos, no sólo queda clarísimo este pasaje, sino que se advierte en él una bella gradación, así respecto de la idea, como de los términos *urbes*, *castella* y *villulae* con que se expresa, viniendo de mayor á menor.